

INGLIZ TILSHUNOSLIGIDA SO‘Z-GAPLAR TALQINI

Aminboyev Muhammad Adilbek o‘g‘li

Urganch RANCH texnologiya universiteti

Lingvistika (ingliz tili) 2-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20374224>

ARTICLE INFO

Received: 20th May 2026

Accepted: 21st May 2026

Published: 25th May 2026

KEYWORDS

so‘z-gap, word-sentence, sintaksis, pragmatika, kommunikativ birlik, dialogik nutq, ellipsis, ekspressivlik, ingliz tilshunosligi, nutq iqtisodiyliigi.

ABSTRACT

Ushbu maqolada ingliz tilshunosligida so‘z-gaplar (word-sentences)ning nazariy talqini, ularning sintaktik va pragmatik xususiyatlari tahlil qilinadi. So‘z-gaplarning mustaqil kommunikativ birlik sifatidagi o‘rni, dialogik nutqdagi vazifalari hamda zamonaviy ingliz tilidagi qo‘llanish jihatlari yoritiladi. Shuningdek, ingliz tilshunoslari tomonidan ilgari surilgan qarashlar asosida so‘z-gaplarning struktur-semantik tabiati ochib beriladi.

Kirish. Tilshunoslikda gap kommunikatsiyaning asosiy birligi hisoblanadi. Biroq nutq jarayonida ayrim hollarda faqat bitta so‘z orqali ham tugallangan fikr ifodalanadi. Ana shunday birliklar so‘z-gaplar deb yuritiladi. Ingliz tilida “word-sentence” yoki “one-word sentence” termini bilan ifodalanadigan ushbu hodisa dialogik nutqda ayniqsa keng qo‘llanadi. So‘z-gaplar grammatik jihatdan minimal shaklga ega bo‘lsa-da, kommunikativ jihatdan to‘liq mazmunni ifodalay oladi. Ularning ma‘nosi ko‘pincha kontekst, intonatsiya va pragmatik vaziyat orqali ochiladi. Zamonaviy ingliz tilida so‘z-gaplar og‘zaki nutq, badiiy adabiyot, ommaviy axborot vositalari hamda internet kommunikatsiyasida faol qo‘llanmoqda.

Mazkur maqolaning maqsadi ingliz tilshunosligida so‘z-gaplarning nazariy talqinini hamda ularning sintaktik-pragmatik xususiyatlarini tahlil qilishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi. Ingliz tilshunosligida so‘z-gaplar masalasi sintaksis va pragmatika doirasida keng o‘rganilgan. O. Jespersen, Ch. Fries, R. Quirk, D. Crystal kabi olimlar ushbu birliklarning kommunikativ tabiatiga alohida e‘tibor qaratganlar.

O. Jespersen so‘z-gaplarni nutqdagi iqtisodiylik tamoyili bilan bog‘laydi va ularni dialogik nutqning tabiiy shakli sifatida talqin qiladi. Olimning fikricha, ayrim hollarda bitta so‘z butun gapning vazifasini bajara oladi. R. Quirk va uning hammualliflari tomonidan yaratilgan “A Comprehensive Grammar of the English Language” asarida so‘z-gaplar elliptik konstruksiyalar tarkibida o‘rganilgan. Ular ayniqsa javob replikalarida faol qo‘llanishini ta‘kidlaydilar. D. Crystal esa so‘z-gaplarni pragmatik nuqtai nazardan tahlil qilib, ularning kontekst bilan chambarchas bog‘liqligini ko‘rsatadi. Olimning fikricha, bunday birliklarning mazmuni ko‘proq nutq vaziyatida yuzaga chiqadi. Shuningdek, J. Searle va H. Grice pragmatik nazariyalari ham so‘z-gaplarni tushuntirishda muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa Grice‘ning “kooperatsiya prinsipi” so‘z-gaplarning qisqa, ammo mazmunli shaklda qo‘llanishini izohlash imkonini beradi.

Muhokama va natijalar. So‘z-gaplar ingliz tilida turli kommunikativ vazifalarni bajaradi. Ular asosan dialogik nutqda qo‘llanib, fikrni qisqa va aniq ifodalash imkonini beradi.

1. Tasdiq va inkor ma'nosidagi so'z-gaplar. Ingliz tilida "Yes", "No", "Certainly", "Never" kabi birliklar mustaqil gap vazifasida keladi.

— *Will you join us?*

— *Yes.*

Bu yerda "Yes" so'zi butun bir fikrni ifodalamoqda. Shuningdek:

— *Did he call you?*

— *Never.*

Ushbu misolda inkor ma'nosi kuchli pragmatik ta'sir bilan ifodalangan.

2. Emotsional-ekspressiv so'z-gaplar. So'z-gaplar hissiy holatni ifodalashda ham muhim vosita hisoblanadi. "Wonderful!", "Fantastic!", "Impossible!". Bunday birliklar nutqning ekspressivligini oshiradi va tinglovchiga kuchli ta'sir ko'rsatadi.

3. Dialogik nutqdagi funksiyasi. So'z-gaplarning eng faol qo'llanish sohasi dialogik nutqdir.

— *Who is there?*

— *John.*

Bu yerda "John" so'zi to'liq gap o'rnida qo'llanmoqda.

— *Coffee?*

— *Sure.*

Mazkur misolda pragmatik vaziyat asosiy ma'no hosil qiluvchi omil hisoblanadi.

4. Pragmatik aspektlari. So'z-gaplarning mazmuni ko'pincha kontekst orqali anglashiladi. Ularning pragmatik xususiyatlari quyidagilarda namoyon bo'ladi: nutq iqtisodiylikni ta'minlash; kommunikativ tezkorlikni yuzaga keltirish; ekspressivlikni oshirish; suhbatning tabiiylikni ta'minlash. "Enough!" ushbu birlik buyruq, ogohlantirish yoki norozilik ma'nolarini kontekstga qarab ifodalashi mumkin.

5. Zamonaviy kommunikatsiyadagi o'rnini. Internet va ijtimoiy tarmoqlarda so'z-gaplarning qo'llanishi yanada faollashgan. "Coming?", "Later", "Done", "Great!". Bunday birliklar tezkor kommunikatsiya ehtiyojidan kelib chiqadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, ingliz tilidagi so'z-gaplar sintaktik jihatdan minimal bo'lsa-da, kommunikativ va pragmatik jihatdan yuqori funksional imkoniyatga ega.

Xulosa. Ingliz tilshunosligida so'z-gaplar mustaqil kommunikativ birlik sifatida talqin qilinadi. Ular dialogik nutqda, badiiy uslubda hamda zamonaviy internet kommunikatsiyasida faol qo'llanadi. So'z-gaplarning asosiy xususiyati shundaki, ular minimal til vositasi orqali maksimal ma'no ifodalaydi. Ularning mazmuni asosan kontekst, intonatsiya va pragmatik vaziyat bilan belgilanadi.

Shuningdek, so'z-gaplar nutq iqtisodiylik, ekspressivlik va kommunikativ samaradorlikni ta'minlovchi muhim sintaktik-pragmatik vosita hisoblanadi. Zamonaviy ingliz tilining rivojlanishi bilan ushbu birliklarning qo'llanish doirasi kengayib bormoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Jespersen O. *The Philosophy of Grammar*. – London: Allen & Unwin, 1924.
2. Quirk R., Greenbaum S., Leech G., Svartvik J. *A Comprehensive Grammar of the English Language*. – London: Longman, 1985.
3. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of the English Language*. – Cambridge University Press, 2003.
4. Fries Ch. *The Structure of English*. – New York: Harcourt, Brace and Company, 1952.
5. Searle J. *Speech Acts*. – Cambridge University Press, 1969.
6. Grice H. P. *Logic and Conversation*. – Harvard University Press, 1975.
7. Leech G. *Principles of Pragmatics*. – London: Longman, 1983.
8. Carter R., McCarthy M. *Cambridge Grammar of English*. – Cambridge University Press, 2006.
9. Crystal D. *Language and the Internet*. – Cambridge University Press, 2001.
10. Yule G. *Pragmatics*. – Oxford University Press, 1996.